

DİJİTAL ÇAĞDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SOSYAL İNOVASYON ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: HAYATA DOKUNUYORUM GÖRME ENGELLİLER İNOVATİF ATÖLYESİ ÖRNEĞİ

A Study On Sustainability and Social Innovation In The Digital Age: The Example Of Hayata Dokunuyorum Visually Impaired Innovation Workshop Center

DOI: 10.58307/kaytek.1388115

Gülin ÜLKER / Semih YALÇIN

Özet

Dijital çağda teknolojik ve sosyal inovasyonun iç içe geçmiş olması sebebiyle sosyal inovasyonların, yaratacakları sosyal değer, fayda ve değişimin ötesinde teknoloji ve sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada literatür taraması ile sosyal inovasyonun bileşenleri, boyutları, geliştirme süreçleri ile daha önce ortaya konulmuş sosyal inovasyon modelleri incelenerek dijital çağda sosyal inovasyonların değerlendirilmesinde faydalanılabilecek bir çerçeve oluşturulmuş ve Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi bu çerçeve üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre Hayat Dokunuyorum Atölyesinin kendisinin bir sosyal inovasyon olmasının ötesinde teknolojik inovasyonları görme engelliler için fayda yaratacak sosyal inovasyonlara dönüştürmeyi ilke edindiği ve bu ilke doğrultusunda sürdürülebilir bir model ile ilerlediği görülmüştür. Çalışmanın önerisini destekler nitelikteki bu bulgu üzerinden dijital çağda sürdürülebilirlik ve sosyal inovasyon konuları tartışılmış ve gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal inovasyon, inovasyon, sürdürülebilirlik, dijital çağ, körler, görme engelliler

Abstract

It is thought that social innovations should be evaluated in terms of technology and sustainability beyond the social value, benefit, and change they will create since technological and social innovation are intertwined in the digital age. In this context, in this study, a framework that can be used in the evaluation of social innovations in the digital age has been created by examining the components, dimensions, development processes, and social innovation models of social innovation with a literature review and the Hayata Dokunuyorum Visually Impaired Innovation Workshop Center has been evaluated through this framework. Accordingly, it has been observed that beyond being a social innovation itself, Hayata Dokunuyorum Workshop Center adopts the principle of transforming technological innovations into social innovations create benefits to the visually impaired and progresses with a sustainable model in line with this principle. Based on this finding, which supports the proposal of the study, issues of sustainability and social innovation in the digital age were discussed, and suggestions were made for future studies.

Keywords: Social innovation, innovation, sustainability, digital age, blind, visually impaired

Gülin ÜLKER, gulin.ulker1@ogr.sakarya.edu.tr, 0000-0001-9437-9178
Semih YALÇIN, s.yalcin@genpak.com.tr, 0009-0006-7547-1204

GİRİŞ

İnternetin yaygınlaşması sonucu her alanda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılma-ya başlandığı günümüz çağı dijital çağ olarak adlandırılmaktadır. Cambridge sözlük, dijital çağı “birçok şeyin bilgisayar tarafından yapıldığı ve bilgisayar teknolojisi sayesinde büyük miktarda bilginin mevcut olduğu günümüz” olarak tanımlamaktadır (Cambridge Dictionary, 2023). İçinde bulunduğumuz bu dijital çağ, birçok yeni kavramı veya mevcut kavramların yeniden değerlendirilmesini de beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de sürdürülebilirliktir. Sürdürülebilirlik kavramının literatürdeki kullanımı 18.yüzyıla kadar uzanıyor olsa da günümüzdeki bilinirliğine Birleşmiş Milletler’in Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987’de yayınladığı “Our Common Future” (Ortak Geleceğimiz) adlı raporu ile kavuşmuştur (Wiersum, 1995). Bu raporda sürdürülebilirlik, “gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden şimdiki neslin ihtiyaçlarını karşılamak” (WCED, 1987) olarak tanımlanmıştır. Bu tanım bağlamında sürdürülebilirlik geleneksel olarak çevre, ekonomik ve sosyal boyutlarda ele alınmaktadır ancak içinde bulunduğumuz dijital çağ bu boyutlar arasındaki ayrımı bulanıklaştırmaktadır (Bohnsack, Bidmon ve Pinkse, 2021). Bu durum, dijital çağda sürdürülebilirliğin paydaşlarına yaklaşımını da değiştirmektedir. Lock ve Seele (2016) dijital çağda sürdürülebilirliğin paydaşları üzerine yaptıkları çalışmada sivil toplum örgütlerini dijital sürdürülebilirliğin paydaşları modelinin bir parçası olarak sunmuşlardır. Lock ve Seele (2016), dijital çağda sürdürülebilirlik kavramını özellikle büyük veriyi üretme, toplama ve kullanma açısından ele almış ve sivil toplum örgütlerini dijital veriyi üreten, toplayan ve kullanan taraflardan biri olarak kabul edip, Greenpeace, İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi kuruluşların projeleri üzerinden paydaşlıklarının nasıl şekillendiğini açıklamışlardır. Dijital çağda sivil toplum kuruluşları sürdürülebilirliğin bir paydaşı olduğu gibi sürdürülebilirlik de yine sivil toplum kuruluşlarının paydaşlarından biri olduğu sosyal inovasyonun en önemli bileşenlerinden biridir.

Sosyal inovasyon, literatürde üzerinde uzlaşmış genel tanımın bulunmadığı ve birçok farklı disiplinden araştırmacının farklı yaklaşımlarla ele aldığı bir kavramdır (Giderler, 2019, Şardağı ve Öztürk, 2020, Choi ve Majumdar, 2015). Osburg(2013), literatürdeki bu karmaşanın temel nedeninin, sosyal inovasyon kavramının üzerine kurulu olduğu inovasyon kavramına yeteri kadar dikkat edilmemesi olduğunu söyler ve inovasyonu, “bir fikri veya buluşu müşteriler, hissedarlar veya toplumlar gibi paydaşlar için değer yaratan bir çözüme dönüştürme süreci” olarak ifade eder. Bu bağlamda sosyal inovasyon için inovasyonun, sosyal sorunlara çözüm bulan farklı bir çeşidi olduğu söylenebilir. Nitekim Avrupa Komisyonu (2011) sosyal inovasyonu, araçları (iş modelleri ve finansman biçimi) ve amaçları açısından sosyal olan inovasyon olarak tanımlamış ve sosyal ihtiyaçları karşılayan, yeni sosyal ilişkiler ve işbirlikleri yaratan yeni fikirler (ürünler,

hizmetler ve modeller) olarak açıklamıştır. Bununla birlikte sürdürülebilirliği de sosyal inovasyonun yayılması için gerekli bir özellik olarak belirtmiştir (Avrupa Komisyonu, 2018). İçinde yaşadığımız dijital çağda ise dijital teknolojiler sosyal inovasyon ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında destekleyici ve fırsatlar sunan önemli faktörlerden biri olmuştur (TEPSEI, 2014). Ancak dijital teknolojiler sosyal inovasyon için tek başına yeterli değildir. Diğer taraftan dijital teknolojinin istenen sosyal değişimi yaratması için etkili hale gelebilmesi de bir sosyal inovasyona bağlıdır (Damani ve Sardeshpande, 2015). Bu nedenle sosyal inovasyon kimi zaman teknolojik inovasyon ile karıştırılmaktadır oysa teknolojik inovasyonun sonuçları, kar elde etmeyi amaçlayan, çok daha somut ve rekabet gibi pazar dinamikleri ile ilişkilirken, sosyal inovasyonun sonuçları sosyal faydayı amaçlayan, soyut ve pazar dinamiklerinden bağımsızdır (Schubert, 2018; Bulut, Eren ve Halac, 2013; Koç, 2010). Her ikisi de sosyal bir soruna inovatif bir çözüm sunarken sosyal inovasyon nihai hedefinin bu inovatif çözüm aracılığı ile sosyal bir değer ve değişim yaratmak olması bakımından teknolojik inovasyondan ayrılır. Dijital teknolojiler sosyal inovasyonun yaratacağı sosyal değişimi, mevcut bir teknolojinin inovatif bir şekilde kullanılmasıyla veya sosyal bir soruna inovatif bir teknoloji ile çözüm bulma şeklinde iki türlü sağlayabilirler (Singh ve Majumdar, 2015). Teknolojinin sağlayacağı değişim ise ancak kullanılacağı ekosisteme uyarlanması ile mümkün olabilir (Damani ve Sardeshpande, 2015). Bu durum dijital teknolojileri sosyal inovasyon ve sürdürülebilirliği konusunda farklı bir noktaya taşımış ve Avrupa Birliği'nde dijital sosyal inovasyon ekosisteminin geliştirilmesi gündeme gelmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Özdemir ve Ar (2015), tüm bu kavramsal genişliğin sosyal inovasyonların değerlendirilmesinde yarattığı zorluğa dikkat çekerek, sosyal inovasyonla ilgili araştırma yapacaklara bir girişimin sosyal inovasyon olarak nitelendirilebilmesi için gerekli özellik ve kriterlerin belirlenmesine yönelik çalışmayı önermişlerdir. Buradan hareketle bu çalışmada bir sosyal inovasyonun değerlendirilmesinde kullanılacak bir çerçeve belirlenmeye çalışılmış ve bir sivil toplum kuruluşu olan TÜLBEK'in (Türk Lions Beceri Kazandırma Vakfı) T.C. Şişli Belediyesi ile birlikte hayata geçirdiği Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi örneği bu çerçeve üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmanın yazarlarından biri Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin proje koordinatörlüğü görevini üstlenmiş olup söz konusu sosyal inovasyonun tüm süreçlerine hakimdir. Ayrıca görme engellilere yönelik geliştirilen sosyal inovasyonlar içinde söz konusu atölyeye benzer bir örneğe rastlanmamıştır. Bu nedenle Hayata Dokunuyorum Atölyesi, çalışma kapsamında ortaya konulan çerçeve ile değerlendirilebilecek bir örnek olarak belirlenmiştir. Çalışmanın dijital çağda sosyal inovasyon sürecinin farklı paydaşları arasında bir farkındalık oluşturması ve bu alandaki literatüre katkı sunması beklenmektedir.

1. YÖNTEM

Çalışmanın konusu olan sosyal inovasyon ve bu alandaki araştırmalar gelişim aşamasındadır (Özdemir ve Ar, 2015; Choi ve Majumdar, 2015). Dolayısıyla çalışma, görece yeni ve gelişmekte olan bir alanda konunun daha iyi anlaşılmasını amaçladığından keşfedici bir çalışma niteliğindedir. Keşfedici çalışmalar, az anlaşılan bir konuyu inceleyip bu konuda ön fikirler ile gelecekteki araştırmalara yönelik verilerin ölçülmesi için tekniklerin ve soruların geliştirilmesini amaçlar (Neuman, 2014:38). Bu çalışmada da dijital çağda sürdürülebilirlik ve sosyal inovasyon konularının incelenmesi ile bir sosyal inovasyonun değerlendirilmesi için bir analiz çerçevesi önerilmektedir. Çalışmanın amacına uygun olarak bu kapsamda literatür taramasından yararlanarak örnek olay incelemesi yapılmıştır. Örnek olay incelemesi, nasıl ve niçin sorularını baz alarak bir durumun, olayın veya olgunun derinlemesine incelenmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018:289). Bu inceleme tek bir olay üzerinden olabileceği gibi birden çok olay üzerinden de olabilir. Bu çalışma kapsamında tek bir olayın derinlemesine incelenmesi şeklinde ilerlenmiştir. Örnek olay seçiminde literatür ile çalışmanın yazarlarından birinin örnek olayın geliştirme sürecinde rol almış olması nedeniyle bilgiye erişimin kolaylaşması etkili olmuştur. Örnek olayın geliştirme sürecinde rol alan yazar, Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin proje koordinatörlüğünü yapmış ve sosyal inovasyonun aşamalarını bilen bir kişidir. Bu nedenle çalışma kapsamında geliştirilen çerçeve ile örnek olayın değerlendirilmesinde destekleyici bilgilere de (ör: Atölyedeki toplantı salonunun nasıl kullanılacağı, iş modeli ve finansman yapısı gibi) erişme imkanı sağlanmıştır. Proje koordinatörü aracı ile sağlanan destekleyici bilgiler proje koordinatörünün yetkisi dahilindeki (proje başlangıç finansmanının nasıl sağlandığı gibi) genel bilgilerdir. Özdemir ve Ar (2015) yaptıkları araştırmada sosyal inovasyon süreçlerinde en önemli rolün belediyeler tarafından üstlenilmesi gerektiğini ortaya çıkarmışlardır. Bu çalışmada da örnek olay olarak seçilmiş olan Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi'nin süreçlerinde T.C. Şişli Belediyesi'nin büyük rolü olduğu görülmektedir. Veri toplama sürecinde ise örnek olayla ilgili kamuya açık verilerden (web sitesi, sosyal medya hesaplarında yayınlanan bilgiler ve ziyaretçi görüşleri, tanıtım broşürü, basında yer alan haberler) faydalanılmıştır. Kullanılan veri kaynakları Tablo 1'de listelenmiştir.

Tablo 1: Çalışmanın Veri Kaynakları

Ad	Özellik	Tip	İçerik	Erişim Kanalı
Haberin Nabzı	Haber portalı	Metin	Atölye'nin ne zaman, kim tarafından açıldığı, atölyede nelerin bulunduğu bilgisi içerir.	https://www.haberinnabzi.com/sislide-bir-milyon-gorme-engelliye-hizmet-verecek-atolye-hizmete-acildi-5757h
Hayata Dokunuyorum	Proje Web sitesi	Fotoğraf ve Metin	Sosyal inovasyon projesinin amacını ve paydaşlarını anlatan, ziyaretçi görüşlerinden kesitler sunan metinler, atölye içinden fotoğraflar	http://www.hayatadokunuyorum.org.tr/
Hayata Dokunuyorum Proje	Sosyal medya Youtube kanalı	Video	3D yazıcılarla nasıl basıldığına dair videolar, ziyaretçilerin görüşlerini aktardıkları videolar	https://www.youtube.com/@hayatadokunuyorumproje1650/featured
Kentim Şişli	Çevrimiçi Gazete	Metin ve Fotoğraf	Atölyenin açılışından fotoğraflar, proje paydaşları ile yapılmış röportaj	https://kentimsisli.com.tr/hayata-dokunuyorum-gorme-engelliler-atolyesi-acildi-h216.html
Tanıtım Broşürü	Çevrimiçi link	QR kod, metin, fotoğraf	Okutulduğunda atölyenin konumunu gösteren QR kod, iletişim bilgileri, atölyenin misyonu, amacı ve hedeflerini anlatan metin, objelerin görselleri ile kısa tanıtımı	http://www.hayatadokunuyorum.org.tr/images/hayatadokunuyorum-tanitim-brosuru.pdf

Literatür taraması ile daha önce ortaya konulmuş olan sosyal inovasyon modelleri, boyutları araştırılmış, sosyal inovasyon süreci ve bileşenleri belirlenerek bir sosyal inovasyonun analiz edilebilmesinde kullanılabilecek bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler ışığında literatür taraması ile oluşturulmuş çerçeve üzerinden örnek olay analizi gerçekleştirilmiştir.

1.1. Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi

Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi, 28 Temmuz 2021 günü Şişli Belediye Başkanı Muammer Keskin'in ev sahipliğinde, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Engelliler Şube Müdürü Mesut Halıcı, Şişli ilçesi muhtarları, TULBEK Vakfı yöneticileri, çeşitli sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği 118 E Federasyonu Yönetim Çevresi Genel Yönetmenleri Sibel Güllü ve Birten Bilecik'in katılımıyla Şişli Belediyesi Engelli Koordinasyon Merkezi bünyesinde açılmıştır ("Kentim Şişli", 2021). Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi'nde UNESCO kültür mirası ve ulusal tarihi eserlerden seçilen 13 adet üç boyutlu obje ile Türkiye ve dünya haritaları, yıldız ve gezegenler ile insan vücudu, görme engellilerin tasavvur edebileceği yöntemlerle sergilenmektedir ("Haberin Nabzı", 2021). Atölyede tarihi yerlerden;

Göbeklitepe, Nemrut Dağı, Truva Atı, Safranbolu Evleri, camiilerden; Ayasofya Camii, Sultanahmet Camii ve camii mihrabı ile minberi, kulelerden; Galata Kulesi, İzmir Saat Kulesi, Kız Kulesi, anıtlardan; Anıtkabir, Çanakkale Şehitleri Abidesi, doğa harikalarından; Peri Bacaları ve Pamukkale Travertenleri yer almaktadır (“Hayata Dokunuyorum”, 2021). Bu objeler, gerçek ölçülerine bağlı kalınarak konunun uzmanları ile çalışılarak geliştirilmiş ve 3D baskı teknolojisi kullanılarak 3D yazıcılarla hazırlanmıştır (Hayata Dokunuyorum Proje, 2021). Ayrıca yine uzmanlarla çalışılarak objelere ait betimlemeler hazırlanmış ve ziyarete gelenlere ziyaret sırasında verilen dinleme cihazlarına yüklenmiştir. Görsel 1’de görüldüğü gibi her objenin bulunduğu masanın hemen yanında yer alan panoda Braille alfabesi ile objenin adı yazmakta ve panonun sol altında yer alan yere dinleme cihazı okutulduğunda obje betimlemesi başlamaktadır. Böylelikle ziyaretçiler ilgili mekanı sesli betimlemeleri ile birlikte dokunarak gezmektedir. Ayrıca yine Görsel 1’de görüleceği üzere orta alanda masa ve tabureler bulunmaktadır. Bu alan hem ziyaretçilerinden geri bildirimlerinin alınması için bir ortam yaratmak da hem de sosyal inovasyon alanında çalışma yapan kişilerin atölye içinde çalışmalarına imkan tanımaktadır. Daha kapsamlı toplantı ve çalışmalar için TÜLBEK vakfı ve belediye ile iletişime geçilerek atölyenin içinde bulunduğu binanın toplantı salonu da kullanılabilir. Hayata Dokunuyorum Atölyesi sunduğu hizmet ve model ile Türkiye’de ilk ve tektir. Yapılan araştırmalara göre henüz dünyada da bu kapsamda benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Şekil 1: Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi

1.2 Kavramsal Analiz Çerçevesinin Oluşturulması

Sosyal inovasyonla ilgili çalışmalara bakıldığında, sosyal inovasyonun oluşmasına neden olan faktörlerin varolduğu (ör: ele aldığı sosyal sorun, misyon vb. gibi), bir inovasyon süreci olduğu için geliştirme modellerini (iş modeli, finansman aracı vb. gibi) içerdiği ve inovasyon ile ilgili bileşenlerle (sürdürülebilirlik, yayılım, üretilen değer ya da fayda vb. gibi) yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Buradan hareketle bir sosyal inovasyon tür, sosyal sorun, misyon, paydaşlar, araçlar, teknoloji, geliştirme süreci, etki ve sürdürülebilirlik başlıkları altında değerlendirilebileceği önerilmiştir.

Tür başlığı, sosyal inovasyonun ne tip bir sosyal inovasyon olduğunu içerir. Avrupa Birliği tarafından 7. Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen ve altı Avrupa kurumunun (Danimarka Teknoloji Enstitüsü, Gençlik Vakfı, Heidelberg Üniversitesi Sosyal Yatırım Merkezi, Atlantis Danışmanlık, Portekiz Katolik Üniversitesi ve Wrocław Araştırma Merkezi EIT+) araştırma işbirliği projesi olan, TEPSIE(The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe) projesinde sosyal inovasyonlar, Tablo 2'deki gibi beş tip olarak belirlenmiştir. Tablo 2'deki bu sosyal inovasyon türleri, bu çalışmada sosyal inovasyonun değerlendirilmesi için önerilen çerçevenin tür başlığının kapsamı olarak kabul edilmiştir.

Tablo 2: Sosyal İnovasyon Tipleri

Sosyal İnovasyon Tipi	Açıklama ve Örnek
Yeni hizmetler ve ürünler	Araç paylaşımları, İngiltere'deki sıfır karbon emisyonlu konut geliştirme projeleri (BedZED) gibi yeni programlar
Yeni uygulamalar	Hollanda'daki profesyonel memur rolünün büyük ölçüde değişmesi ve sosyal ihtiyaçların çok daha iyi karşılanması
Yeni süreçler	Katılımcı bütçe uygulamaları gibi yeni hizmetlerin ortak üretimi
Yeni kurallar ve regülasyonlar	Danimarka ve Hollanda'da yaşlılara verilen destek paralarını nasıl harcayacaklarına kendilerinin karar verdiği yeni yasaların veya yetkilerin oluşturulması gibi
Yeni organizasyon şekilleri	Şişelenmiş su satarak tüm karını WaterAid adlı sivil toplum kuruluşuna bağışlayan İngiltere merkezli Belu Water sosyal girişimi gibi hibrid organizasyonlar

Kaynak: TEPSIE (2014)'den uyarlanmıştır

Sosyal sorun başlığı; sosyal inovasyonun özünü oluşturan sosyal ihtiyacın varlığını ifade eder. Sosyal inovasyonla ilgili çalışmalara bakıldığında mutlaka toplumun geneli veya bir bölümünü ilgilendiren bir sorun veya toplumsal ihtiyaç noktasına vurgu yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla sosyal inovasyonun değerlendirilmesinde odak noktasına aldığı sosyal sorun temel başlıklardan biridir. Misyon başlığı; sosyal inovasyonun amacını, görevini ifade eder. Akçil (2019)'in çalışmasında sosyal inovasyonların misyonunun sorun çözme odaklı ya da fayda yaratma odaklı olarak iki şekilde olabileceği ortaya konulmuştur. Buna göre; sorun çözme odaklı misyonda, sosyal inovasyon, odaklandığı sosyal sorunun kök nedenini ortadan kaldırmayı kendine misyon edinir ve geliştirme sürecinde kök neden analizi, proje yönetimi metodu ile uygulama hayata geçirilir. Fayda yaratma odaklı misyonda ise sosyal inovasyon, kök neden yerine kök nedene bağlı bir soruna yönelik çözümlere odaklanır ve sürekliliği olan bir iş modelinin kurulmasını kendine misyon edinerek uygulama bu doğrultuda yapılır. Paydaşlar başlığı; sosyal inovasyonun hayata geçirilmesinde etkili olan kişi, kurum ve kuruluşları kapsar. Sosyal inovasyon farklı alanlardan birçok paydaşın yardımı ve desteği ile hayata geçirilir. Bulut vd. (2013)'in ifade ettiği gibi "sosyal inovasyon, bireysel yaratıcılıktan ziyade farklı aktörlerin birarada ve ortak amaca ulaşmak için işbirliği yaptığı takım çalışmalarıdır." Dolayısıyla paydaşlar bir sosyal inovasyonun değerlendirilmesindeki temel bileşenlerden biridir. Araçlar başlığı; sosyal inovasyonun misyonuna bağlı olarak nasıl bir iş modeli oluşturduğu ve finansmanın nasıl sağlandığı sorularına yanıt aramaktadır. Sorun çözme misyonundaki bir sosyal inovasyon için kök neden analizi ve proje yönetimi yaklaşımı ile maliyetlendirme ve işler belirlenebilirken, fayda yaratma misyonundaki bir sosyal inovasyon için kendi ekonomik sürdürülebilirliğini sağlayacak bir iş modeli ile finansman kaynağının sağlanması beklenir (Akçil, 2019). Burada kar amacı güden veya kar amacı gütmeyen ya da herikisi birlikte karma bir yapı sözkonusu olabilir. Geliştirme süreci başlığı; sosyal inovasyonun bir inovasyon süreci olarak hangi aşamada olduğunun yanıtını arar. Literatürdeki kimi çalışmaların (Ateş, 2017; FEANTSA, 2012; Hochgerner, 2013) sosyal inovasyonun geliştirme sürecini dört evre, kimi çalışmaların (Topsakal & Yüzbaşıoğlu, 2017; Avrupa Komisyonu, 2011) ise bu dört evreyi detaylandırarak altı evre olarak ele aldığı görülmüştür. Çalışmalar incelendiğinde sosyal inovasyonun genel olarak FEANTSA (2012)'in da belirttiği gibi ihtiyacın tespit edildiği başlangıç aşaması, bu ihtiyaca çözümün üretildiği uygulama aşaması, üretilen çözümün değerlendirildiği değerlendirme aşaması ve çözümün yaygınlaştırıldığı yaygınlaştırma aşamaları olduğu söylenebilir. Buradan hareketle bu çalışma kapsamında geliştirme süreci başlığı altında FEANTSA (2012)'in sunduğu evrelere atıfta bulunularak başlangıç, uygulama, değerlendirme ve yaygınlaştırma aşamaları kabul edilmiştir. Teknoloji başlığı, sosyal inovasyonun geliştirme sürecinde kullandığı teknolojik inovasyonu kapsar. Choi ve Majumdar (2015)'a göre bir teknolojik inovasyon ve/veya bununla birlikte bir iş modeli, ürün birarada sosyal inovasyonu oluşturabilir. Dolayısıyla dijital çağda sosyal inovasyonların teknoloji başlığı altında da değerlendirilmeleri önerilmektedir. Etki başlığı; sosyal inovasyonun sonucu-

nun toplumda yarattığı etkinin ne olduğunun değerlendirildiği başlıktır. Literatürde kimi çalışmalar (Hochgerner, 2013; Ateş, 2017) etki başlığını sosyal inovasyonun geliştirme sürecinin son aşaması olarak görmüş olsa da bu çalışmada geliştirme sürecinin bir sonucu olarak değerlendirilerek ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik başlığı; sosyal inovasyonun misyonuna bağlı olarak sunduğu çözümün veya iş modelinin ne ölçüde sürdürülebilir olduğunun değerlendirilmesini kapsar. Eğer sosyal inovasyon fayda yaratma misyonunu seçmiş ise bu başlık altında iş modelinin ekonomik sürdürülebilirliğinin nasıl sağlandığının değerlendirilmesi beklenir. Eğer sosyal inovasyon kendine kök nedenin çözümünü misyon edinmişse çözümün yaygınlaşması ve ne ölçüde sürdürülebilir olduğu dikkate alınacaktır.

Literatür taraması sonucu belirlenmiş olan ve yukarıda açıklanan bu başlıklarla Tablo 3'deki gibi bir analiz çerçevesi oluşturulmuştur.

Tablo 3: Sosyal İnovasyonun Değerlendirilmesi İçin Çerçeve

Başlık	Referans
Tür	TEPSIE (2014)
Sosyal Sorun	Akçil(2019); Giderler(2019), Avrupa Komisyonu (2011), Ateş (2017), TEPSIE (2014)
Misyon	Akçil (2019); Şardağı & Öztürk(2020)
Paydaşlar	Ateş (2017); Bulut vd. (2013)
Araçlar	Avrupa Komisyonu (2018); Akçil(2019); Choi ve Majumdar(2015)
Teknoloji	Choi ve Majumdar(2015); Avrupa Komisyonu (2015)
Geliştirme süreci	Topbaşı&Yüzbaşıoğlu(2017);Ateş(2017); Avrupa Komisyonu (2010); Akçil(2019); Hochgerner, (2013); FEANTSA, (2012)
Etki	Ateş (2017), Choi ve Majumdar(2015); Giderler(2019); TEPSIE (2014)
Sürdürülebilirlik	Akçil(2019);Şardağı & Öztürk(2020) ; Avrupa Komisyonu (2011)

2. BULGULAR

Çalışma kapsamında önerilen çerçeve üzerinden Hayata Dokunuyorum Görme Engelliler İnovatif Atölyesi tür, sosyal sorun, misyon, paydaşlar, araçlar, teknoloji, geliştirme süreci, etki ve sürdürülebilirlik başlıkları altında değerlendirilmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tür: Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin çalışma kapsamında Tablo 2'deki sosyal inovasyon türlerinden "Yeni Uygulamalar" kapsamında olduğu görülmüştür. Hayata Dokunuyorum Atölyesi T.C. Şişli Belediyesi Engelli Koordinasyon Merkezi binasında yer almakta

olup ("Hayata Dokunuyorum", 2021) Şişli Belediyesi'nin görme engellilere yönelik yeni bir hizmet vermesine imkan sağlamıştır. Bununla birlikte görme engelliler için daha önce hiç yapılmamış bir uygulamayı hayata geçirmesi bakımından da yeni uygulamalar kategorisinde yer alabileceği belirlenmiştir.

Sosyal sorun: Hayata Dokunuyorum Atölyesi, toplumdaki görmeyen bireylerin kültür-sanat ve tarihsel varlıklar, haritalar, astronomi, anatomi gibi canlandırmakta güçlük çektikleri varlıkları, alanları, evrensel tasarım ve işitsel yardım kullanarak kavramasına yardımcı olmaktadır ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Dolayısıyla odaklandığı sosyal sorun, toplumda görme engelli bireylerin yaşadığı bir sorundur.

Misyon: Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin görme engelli bireylerin yaşadığı bir soruna teknolojinin yardımı ile inovatif bir çözüm üretmesi açısından fayda yaratma misyonunu üstlendiği görülmüştür. Atölye, görme engelli ve görmeyenler için geliştirilen teknolojilerin tanıtım ve test edilebildiği bir merkez haline gelmeyi amaçlamaktadır ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Tüm bunlar çalışma kapsamında bahsetilen fayda yaratma misyonu ile örtüşmektedir. Bu bağlamda Hayata Dokunuyorum Atölyesi, fayda yaratma misyonu ile ortaya çıkmış bir sosyal inovasyon olarak değerlendirilmiştir.

Paydaşlar: Şişli Belediyesi, Uluslararası Lions 118 E Federasyonu, Türk Lions Beceri Kazandırma Vakfı (TÜLBEK), görme engelli eğitim kurumları ve tasarım firmaları Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin paydaşlarını oluşturmaktadır ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Şişli Belediyesi, 1984'te büyükşehir ve ilçe belediyeleri için çıkartılan yerel yönetimler kanunu çerçevesinde belediye statüsü kazanan İstanbul'un en eski ve en büyük ilçelerinden Şişli'nin en önemli yerel yönetim birimidir (Şişli Belediyesi, 2023). Uluslararası Lions 118E Federasyonu ise, Türkiye'de 1963 yılında Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın önderliğinde dönemin İstanbul Valisi Niyazi Akı, İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Uğur gibi devletin ve toplumun önde gelen isimleri tarafından kurulan, dünyanın en büyük sivil toplum kuruluşlarından biri olan Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği'nin Türkiye'deki federasyonlarından biridir (Lions Türkiye, 2023a). TÜLBEK Vakfı da Türk Lions'u tarafından 1989 yılında kurulan ve eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan ülkemiz insanlarına, Halk Eğitim Merkezleri ile birlikte meslek kursları düzenleyerek onları iş imkanlarına kavuşturan, çocuk ve gençlere 21. Yüzyıl becerilerini kazandıracak ortamları hazırlayan bir sivil toplum kuruluşudur (Lions Türkiye, 2023b).

Araçlar: Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin fayda yaratma misyonu, çalışma kapsamında belirtildiği gibi ekonomik ve sürdürülebilir iş ve finansman modelini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda atölye T.C. Şişli belediyesi ile yaptığı işbirliği ve TÜLBEK Vakfı bünyesinde gösterdiği faaliyet ile sürdürülebilir bir iş modelini oluşturmuştur. Bu iş modeline göre; atölye binasının genel bakımı ile işletilmesi belediye tarafından sağlanmakta olup, atölyenin teknolojik ve donanımsal gelişimi ile bunlar için yapılacak her türlü aynı ve nakdi yardımlar vakıf kanalı ile sağlanmaktadır. Kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu

ortaklığı olan bu modelin halihazırda kar amacı gütmeyen bir yapısı vardır. Atölyenin geliştirme sürecinde başlangıç ve uygulama aşamalarında ihtiyaç duyulan finansman ise, gönüllüler, özel teşebbüsler, çeşitli hayırsever kişi, kurum ve kuruluşlar ile LCIF (Lions Clubs International Foundation) Vakfı'ndan alınan hibe ile sağlanmıştır.

Teknoloji: Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin hayata geçirdiği sosyal inovasyon için 3D tasarım ve baskı teknolojileri ile betimlemede yapay zekanın kullanımı olmak üzere güncel teknolojileri biraraya getirdiği görülmüştür. Atölye genel olarak 3D baskı ve yeni nesil dinleme cihazı teknolojilerini kullanmaktadır ancak atölyenin esas amacı ortaya koyduğu inovasyonu görme engellilere yönelik geliştirilen diğer teknolojilerle de birleştirip geliştirmektedir. Bu bağlamda 02.06.2023 tarihinde atölyeyi ziyaret eden FromYourEyes ekibi ile işbirliği yapılmasına karar verilmiştir. FromYourEyes, yapay zeka teknolojilerini kullanarak görme engelli bireylerin sisteme yükledikleri herhangi bir fotoğrafı kişiye uygun betimlemelerini yapan bir telefon uygulamasıdır ("FromYourEyes", 2022). FromYourEyes'in yapay zeka teknolojisinin Hayata Dokunuyorum Atölyesi'ndeki objelerin betimlemelerinin kişiselleştirilip ziyaretçiye özel hale getirilmesi üzerine çalışılmaktadır.

Geliştirme süreci: Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin değerlendirme aşamasında olduğu görülmüştür. Bu bağlamda atölyenin kamuya açık paylaştığı ziyaretçi görüşleri incelendiğinde geliştirilen sosyal inovasyonun iş modeli ve ürettiği çözümün etkili ve istenilen verimi sağlamaya başladığı görülmüştür ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Ziyaretçi görüşlerinin ortak noktası atölyenin sunduğu inovatif çözümün amaçlandığı gibi görme engellilerin tasavvur etmekte güçlük çektikleri mekan ve objeleri çok iyi kavramalarını sağladığı yönündedir. Ayrıca ziyaretçilerden biri atölyeye ulaşım konusundaki kolaylığa da vurgu yaparak belediyenin bu konudaki desteğinden bahsetmiştir. Bu nedenle araçlar başlığı altında açıklanan iş modelinin literatürde beklenen sonucu sağladığı görüşüne varılmıştır. Bununla birlikte verimliliğin ölçülmesi için ziyaretçilere ait istatistik verilerin incelenmesi, ziyaretçilerden alınan geri bildirimlerin daha sistemli tutulması gibi veri odaklı gereksinimler olduğu gözlemlenmiştir. Atölye tanıtım broşüründe bir milyonun üzerinde görme engelli vatandaşımıza hizmet sunmayı hedeflediğini belirtmektedir ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Bu hedefin şu ana kadar ne kadarının gerçekleştirildiği net olarak bilinmemektedir. Söz konusu veri analizleri ve bu analizlerin yapılmasını sağlayacak sağlıklı verilerin temin edilmesinin geliştirilme sürecinin ihtiyacı olduğu belirlenmiştir.

Etki: Hayata Dokunuyorum Atölyesi, teknolojinin sunduğu fırsatları en hızlı ve en etkili şekilde kullanarak, görme engelli bireyler için faydaya dönüşmesini sağlamayı temel ilke edinmiştir ("Hayata Dokunuyorum", 2021a). Ayrıca atölye, sadece görme engellilere değil gören ve görmeyen bireylerin birlikte etkinlik yapılabilecek bir ortam sağlamaktadır ("Hayata Dokunuyorum", 2021). Böylelikle atölyenin yaratmak istediği sosyal değer, toplumsal bir empati oluşturma yönündedir. Geliştirme süreci başlığı altında incelenen

geri bildirimler atölyenin arzulan bu toplumsal değeri yaratabileceği yönünde güçlü bir kanı oluşturmuştur. Ayrıca atölyenin bir sonraki projesi inovatif bir tır tasarlayarak Türkiye'nin il il gezilerek tüm ülkeyi bu sosyal inovasyonla tanıştırmaktır. Bu planlanan proje hayata geçirildiğinde sözkonusu toplumsal değer ve faydanın yaratılması mümkün gözükmektedir.

Sürdürülebilirlik: Hayata Dokunuyorum Atölyesi sürdürülebilirlik açısından teknik, yönetim ve inovasyon üzere üç boyutta değerlendirilmiştir. Teknik açıdan sürdürülebilirlik objelerin ve obje betimlemelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Objelerin zaman içinde aşınması, hasar görmesi söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda en kısa sürede hasar gören objenin yenilenmesi ve sunulan hizmetin aksamadan devam etmesi gerekmektedir. Benzer şekilde engellilere yönelik festival, sergi vb. etkinliklerde objelerin sergilenebilmesi için taşınabilir kopyalarına ihtiyaç duyulmaktadır zira atölyedeki objeleri etkinliklere taşımak atölyede sunulan hizmetin aksamasına neden olabileceği gibi objelerin de zarar görme ihtimalini arttırmaktadır. Böyle durumlar için objelerin gerektiğinde hızlı, ekonomik ve kolay bir şekilde üretiminin yapılabilir olması gerekmektedir. TULBEK Vakfı bünyesinde kullanılan 3D yazıcılarla objelerin gerektiğinde üretimi kolaylaşmaktadır. Ayrıca atölyenin geliştirme sürecinde bütün objelere ait tüm bilgiler (tasarım planları, renk kodları, betimlemeler vb. gibi) sistematik bir şekilde kayıt altına alınmış olduğundan herhangi bir durumda yeniden üretim sürecinde bu tür sıkıntılar yaşanmasının önüne geçilmiştir. Böylelikle teknik olarak sürdürülebilirliğin büyük ölçüde sağlandığı görülmüştür. Yönetimsel açıdan sürdürülebilirlik ise atölyenin kapanması, atıl hale gelmesi, işletilememesi veya hizmetin yetersiz, eksik sunulması gibi bir durumla karşı karşıya kalınmamasıdır. Bu bağlamda ise bir kamu kuruluşu olan Şişli Belediyesi ile yapılmış olan anlaşmayla atölyenin işletmesinin belediyenin engelliler koordinasyon merkezi tarafından sağlanıyor olması, hizmetlerin devamlılığının sağlanmasını büyük ölçüde garanti altına almıştır. Böylelikle iş modeli ve yönetimi açısından da sürdürülebilirliğin sağlandığı görülmüştür. İnovasyon açısından sürdürülebilirlik ise Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin kendisinin bir sosyal inovasyon olmasının yanı sıra aynı zamanda bir inovasyon atölyesi olmasından dolayı diğer sosyal girişimler ve inovasyon çalışmalarına da imkan sağlamasıdır. Atölye, From Your Eyes girişimi örneğinde olduğu gibi görme engelli bireyler kadar bu alanda çalışma yapan tüm kamu ve özel kuruluşlara, girişimcilere çalışma imkanı sunmaktadır. Bu anlamda açık inovasyona katkı sunarak inovasyon açısından da sürdürülebilirliği sağladığı söylenebilir. Atölye, ayrıca inovatif tır gibi yeni projeler üreterek inovasyonunun sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Halihazırda hazırlık aşamasında olan tır projesi atölyenin mobil hale getirilmesi ve tüm Türkiye'yi gezmesini amaçlamaktadır.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bir sosyal inovasyonun içinde bulunulan dijital çağda sadece toplumsal soruna getirdiği çözüm, ürettiği fayda ve değer üzerinden değerlendirilmesinin eksik kalacağı görüşü ile bu çalışma sosyal inovasyonların dijital çağda ayrılmaz bir parçası olduğu teknoloji ve sürdürülebilirlik başlıklarında da değerlendirilmesini önermiştir. Bu bağlamda bakıldığında Hayata Dokunuyorum Atölyesinin de sadece toplumdaki görme engelli bireylere fayda yaratmayı değil teknolojinin sunduğu fırsatları görme engelli bireyler için faydaya dönüştürmeyi ilke olarak kabul ettiği görülmüştür. Bu ilke doğrultusunda FromYourEyes girişimi ile yapılan işbirliğinde olduğu gibi diğer teknolojik inovasyonları da sosyal inovasyonunun bir parçası haline getirmeye çalışmaktadır. Hayata Dokunuyorum Atölyesi kendisinin bir sosyal inovasyon olmasının ötesinde aynı zamanda bir inovasyon atölyesi görevini de yürütmektedir. Bu açıdan bakıldığında dijital çağda sürdürülebilirliğe farklı bir yaklaşım da getirmektedir. Hayata Dokunuyorum Atölyesi engelli bireylerle ilgili çalışmalar yapan herkesi kucaklaması ve bunu kurumsal bir çatı altında (TÜLBK Vakfı ve Şişli Belediyesi) sürdürmesiyle dijital çağda sürdürülebilir sosyal inovasyon projelerinin hayata geçmesine olanak sunmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın bulgular kısmında, geliştirme süreci başlığı altında ortaya çıktığı üzere Hayata Dokunuyorum sosyal inovasyonu değerlendirme aşamasındadır. Bu aşamada atölye ile ilgili veri kaynaklı gereksinimler olduğu ortaya çıkmıştır. Akçil (2019) sosyal inovasyon süreci üzerine yaptığı araştırmada, bu konudaki literatürün sosyal inovasyon süreçlerinin muntazam bir şekilde birbirini izlemesinin beklenmemesi gerektiğini, kimi sosyal inovasyon sürecinde bazı aşamaların içiçe geçebileceğini veya kendi aralarında geri dönüşlerle tekrarlanabileceği söylemenine vurgu yaptığını belirtmiştir. Dolayısıyla halihazırda değerlendirme aşamasında olan Hayata Dokunuyorum sosyal inovasyonu geliştirme süreci içinde değerlendirme aşaması sonrasında, yaygınlaştırma aşaması ile paralel olarak uygulama aşamasını tekrarlayabilir ve uygulama ile yaygınlaştırma aşamasının içiçe geçtiği bir süreci yaşayabilir.

Bu çalışmanın önerdiği çerçeve ile değerlendirilmiş olan Hayata Dokunuyorum Atölyesi'ne ait bulgular, Atölye'nin devam eden sürecine yol göstermesi ve paydaşlarının atölye hakkındaki güncel duruma sosyal inovasyon açısından bakabilmelerine imkan sağlaması açısından önemlidir. Diğer yandan, bu çalışma, literatürde tartışmaların devam ettiği bir alan olan sosyal inovasyon alanında, konuyla ilgili çok farklı bileşenleri (misyon, sürdürülebilirlik, teknoloji vb.) biraraya toplaması açısından teorik çalışmalara katkı sağlayabilecek bir çerçeve oluşturmuştur. Bu bakımdan pratikte olduğu kadar teoride de önem arz etmesi beklenmektedir.

Hayata Dokunuyorum atölyesi, görme engelli bireylere kavramakta güçlük çektikleri hacimleri kavrayabilmelerine olanak sağlaması açısından gören insanların belkide tahmin edemeyecekleri bir imkan sunmaktadır. Gören bir birey, İstanbul'un Üsküdar

ilçesinin Salacak sahilinden denize baktığında Kız Kulesi'nin bütününe görebildiği için Kız Kulesi'nin nasıl bir yapı olduğunu kavrayabilmektedir. Oysa kör ya da görme engelli bir birey, sadece kendisine anlatılanlarla veya Kız Kulesi'ne gidip duvarlarına dokunarak oranın neye benzediğini hayal etmeye çalışacaktır ancak binanın çatısına dokunamayacağı için hiçbir zaman esasen bir bütün olarak yapının neye benzediğini kavrayamayacaktır. Atölye'nin paydaşlarından Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği 118E Federasyonu başkanlarından Sibel Güllü'nün tesadüfen tanıştığı görme engelli genç bir kızın kendisine söylediği ve atölyenin hayata geçirilmesinde kırılma noktası olan; "Teyzecim ağacın gövdesi nasıldır? Biliyorum; ama ya üstü nasıl? Odayı ellerimle dokunup anlıyorum; ama ev nasıldır?" ("Kentim Şişli", 2021) sorusu, görmeyen bireylerin bu durumunu anlatan en güzel sorulardan biridir. İşte Hayata Dokunuyorum Atölyesi, görmeyen bireylere yaşadıkları bu durumun üstesinden gelmelerini sağlar. Kız Kulesi örneğinde olduğu gibi görmeyen bir birey Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nde Kız Kulesi'nin birebir ölçekli küçültülmüş haline dokunarak çatısından zeminine kadar yapının tamamına dokunup bütününe kavrayabilir. Bunu yaparken de sesli betimlemelerle orayı dokunarak gezmiş olur. Bütünü kavrayabilmenin verdiği his, görme engelliler için muazzam bir etki yaratmaktadır. Atölye, gören insanların, görme engellilerin yaşadığı bu durumu kısmen de olsa anlayabilmeleri ve toplumsal bir empati geliştirilmesi için de çalışmaktadır. Bu amaçla gören bireylerin gözleri bağlanarak atölyeyi ziyaret etmeleri sağlanmakta ve atölye ziyaretlerinde gören ile görmeyen bireylerin bir arada olması için çaba harcanmaktadır.

Görme engelliler üzerinde yukarıda anlatıldığı gibi bir etki sağlayan Hayata Dokunuyorum Atölyesi bir sosyal inovasyon projesi olarak geliştirme sürecine devam etmektedir. Geliştirme sürecinin aşamaları devam ettiğinden belirli bir zaman sonra bu çalışma kapsamında önerilen değerlendirmenin daha geniş kapsamlı yapılması gelecek çalışmalar için bir öneri olarak sunulabilir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu çalışma ile belirlenmiş olan çerçeveye ek olarak Hayata Dokunuyorum sosyal inovasyonunun paydaşları ile yapılacak mülakatlarla birlikte daha kapsamlı bir resmin ortaya konulması mümkün olabilir. Benzer şekilde bu çalışma ile önerilen çerçevenin geliştirilmesi, özellikle teknoloji başlangıcının derinleştirilmesi de gelecek çalışmalar için alternatiflerden biridir.

Çalışmanın bulgular kısmında ortaya konulduğu gibi Hayata Dokunuyorum Atölyesi'nin sürdürülebilir iş modeli ile geliştirme süreçlerini başarılı bir şekilde tamamlayacağı ve toplumda beklenen sonucu oluşturacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte dijital çağda bir sosyal inovasyonun değerlendirilmesi için bir başlangıç çerçevesi öneren bu çalışmanın dijital çağda sosyal inovasyon ve sürdürülebilirlik üzerine literatüre katkı yaparak bu alanda çalışma yapacaklara fikir vermesi umulmaktadır.

Etik Beyanı: Yazar bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkıları: Gülin ÜLKER ve Semih YALÇIN çalışmanın tamamında birlikte katkı sunmuştur.

Çıkar Beyanı: Yazar ve herhangi bir kurum/kuruluş arasında çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür: Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere teşekkür ederim.

Ethics Statement: The author declares that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, the Journal of Public Administration and Technology has no responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Author Contributions: Gülin ÜLKER and Semih YALÇIN have contributed to all parts and stages of the study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors and any institution.

Acknowledgement: We would like to thank the referees who contributed to the publication process.

KAYNAKLAR

- Akçil, A. (2019). Sosyal İnovasyon Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, M. (2019). Türkiye’de Sosyal İnovasyon ve Kamu Kurumlarında Sosyal İnovasyonun Bilinirliği. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 7(3), 1-22. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/seyad>
- Ateş, M. (2017). Sosyal İnovasyon ve Türkiye: Potansiyeli, Dinamikleri ve Sosyal İnovatif Çalışmaları Desteklemede Devletin Rolü (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avrupa Komisyonu. (2011). Empowering people, driving change Social Innovation in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Avrupa Komisyonu. (2015). Growing a Digital Social Innovation Ecosystem for Europe (doi: 10.2759/448169).
- Avrupa Komisyonu. (2018). A European Ecosystem for Social Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Bohnsack, R., Bidmon, C. M., & Pinkse, J. (2022). Sustainability in the digital age: Intended and unintended consequences of digital technologies for sustainable development. *Business Strategy and the Environment*, 31(2), 599–602. doi:10.1002/bse.2938
- Bulut, C., Eren, H., ve Halac, D. S. (2013). Which one triggers the other? Technological or social innovation. *Creativity Research Journal*, 25(4), 436-445. doi: 10.1080/10400419.2013.843358
- Cambridge Dictionary. (2023). Cambridge Dictionary içinde . Erişim adresi: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/digital-age>
- Choi, N. ve Majumdar, S.(2015). Social Innovation: Towards a Conceptualisation. S. Majumdar, S.Guha, N. Marakkath, (Ed.), *Technology and Innovation for Social Change*(s. 7-34) içinde. doi:10.1007/978-81-322-2071-8
- Damani, B. ve Sardeshpande, S. (2015). Social Change Using Innovation and Technology. S. Majumdar, S.Guha, N. Marakkath, (Ed.), *Technology and Innovation for Social Change*(s. 125-142) içinde. doi:10.1007/978-81-322-2071-8
- FEANTSA. (2012). Social Innovation to Combat Homelessness: A Guide. Erişim adresi: https://www.feantsa.org/download/2012_06_12_social_innovation_guide_final_en-2-23571112692731955526.pdf
- From Your Eyes. (2022). Erişim adresi: <https://fromyoureyes.app/tr/index.html>

- Giderler, M. E. (2019). Social Innovation In Public Institutions: Its Drivers And Challenges A Case Study Of Social Innovation In Turkey(Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt University The Institute Of Social Sciences, Ankara
- Haberin Nabzı. (2021, 28 Temmuz). Şişli’de Bir Milyon Görme Engelliye Hizmet Verecek Atölye Hizmete Açıldı. Erişim adresi:<https://www.haberinnabzi.com/sislide-bir-milyon-gorme-engelliye-hizmet-verecek-atolye-hizmete-acildi-5757h>
- Hayata Dokunuyorum. (2021). Erişim adresi: <http://www.hayatadokunuyorum.org.tr/>
Hayata Dokunuyorum Proje. (2021, 14 Temmuz). 3 Boyutlu Kız Kulesi [Video]. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/shorts/aKQXgtvOyxg>
- Kentim Şişli. (2021, 29 Temmuz). “Hayata Dokunuyorum” Görme Engelliler Atölyesi Açıldı. Erişim adresi: <https://kentimsisli.com.tr/hayata-dokunuyorum-gorme-engelliler-atolyesi-acildi-h216.html>
- Koç, O. (2010). Toplumsal Sorunlarla Mücadelede Bir Kaldıraç Olarak Sosyal İnovasyon Ve Sosyal Girişimcilik Açısından Önemi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 5(2), 205-212. Erişim adresi:http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12428/351/oktay_koc_makale.pdf?sequence=1
- Lions Türkiye. (2023a). Türkiye’de Lions Tarihi. Erişim adresi: <https://www.lionsturkiye.org/turkiyede-lions>
- Lions Türkiye. (2023b). Türk Lions Beceri Kazandırma Vakfı (Tülbek). Erişim adresi: <https://www.lionsturkiye.org/beceri-kazandirma-vakfi>
- Lock, I., ve Seele, P. (2017). Theorizing Stakeholders Of Sustainability In The Digital Age. Sustainability Science, 12, s. 235-245. doi:10.1007/s11625-016-0404-2
- Neuman, W.L. (2014). Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches. Pearson
- Osburg, T. (2013). Social Innovation to Drive Corporate Sustainability. T.Osburg, R.
- Schmidpeter (Ed.), Social Innovation: Solutions for a Sustainable Future (s. 13-22) içinde. doi:10.1007/978-3-642-36540-9
- Özdemir, F., ve Ar, İ. M. (2015). Sosyal Yenilik Üzerine Bir Alan Araştırması. Journal of Entrepreneurship and Innovation Management, 4(1), 17-43. Erişim adresi: <https://www.betadergi.com/jeim/yonetim/icerik/makaleler/27-published.pdf>
- Öztürk, C. M. (2016). İletişimci Bakış Açısıyla Sosyal İnovasyon. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Schubert, C. (2018). Social Innovation. W. Rammert, A. Windeler, H. Knoblauch, ve M. Hutter (Ed.), Innovation Society Today Perspectives, Fields, and Cases (s. 371- 391) içinde. doi:10.1007/978-3-658-19269-3

- Singh, A. ve Majumdar, S. (2015). Technology and Innovation for Creating Social Change: Concepts and Theories. S. Majumdar, S.Guha, ve. N. Marakkath (Ed.), Technology and Innovation for Social Change (s. 109-123) içinde. doi:10.1007/978-3-658-19269-3
- Şardağı, E. ve Öztürk, M. C. (2020). Sosyal İnovasyonların Yayılmasında İletişimin Rolüne Yönelik Bir Tartışma. The Journal Of The Faculty Of Communication Of The University Of Akdeniz, 34, 122-140. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1237139>
- Şişli Belediyesi. (2023). Şişli Tarihçesi. Erişim adresi:<https://www.sisli.bel.tr/kurumsal/sisli-tarihcesi>
- TEPSIE, The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe. (2014). Doing Social Innovation: A Guide for Practitioners (No: 1.4). Erişim adresi: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2015/04/Practitioner-Report_FINAL-FOR-WEB.pdf
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- WCED (World Commission on Environment and Development) . (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press
- Wiersum, K.F. (1995). 200 years of sustainability in forestry: Lessons from history. Environmental Management, 19, 321–329. doi: 10.1007/BF02471975